

Αρχή της Δίκαιης Δίκης και Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας

σε Διοικητικού δικαίου φύσεως υποθέσεις

Έλενα Τόλλα, Δικηγόρος, Μεταπτυχιακή φοιτήτρια, Νομική Σχολή,
Ευρωπαϊκό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Το παρόν άρθρο επικεντρώνεται στην Αρχή της Δίκαιης Δίκης και Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας, σε διοικητικού δικαίου φύσεως υποθέσεις, επί των ζητημάτων που εξετάζονται αυτεπαγγέλτως από το Δικαστήριο, χωρίς να προωθηθούν με την αίτηση ακυρώσεως του αιτητή. Ειδικότερα, κατά πρώτον, εξετάζεται εάν η διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου να εξετάζει και να κηρύττει την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο ακυρώσεως, ο οποίος δεν προωθείται με την αίτηση ακυρώσεως του αιτητή, παραβιάζει την Αρχή της Δίκαιης Δίκης. Έμφραση δίνεται στο γεγονός πως η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως δεν τυγχάνει εφαρμογής μόνο μεταξύ των διαδίκων αλλά αφορά και τη σχέση του δικαστή με τους διαδίκους. Στην περίπτωση, κατά την οποία ο δικαστής με δική του αυτεπάγγελτη έρευνα εντόπισε πως η προσβαλλόμενη διοικητική πράξη δύναται να πάσχει για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο ακυρώσεως και έχει πρόθεση να κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης για αυτόν το λόγο οφείλει πρώτα να γνωστοποιήσει στα διάδικα μέρη την πρόθεση αυτή του Δικαστηρίου, ούτως ώστε να παραχωρηθεί η ευκαιρία στους διαδίκους να θέσουν τους ισχυρισμούς τους επί του συγκεκριμένου νομικού σημείου. Εάν δεν το πράξει αυτό, τότε το Δικαστήριο παραβιάζει την Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως. Εν συνεχεία, εξετάζεται εάν παρέχεται η δυνατότητα του πρωτόδικα επιτυχόντος αιτητή, πρωτόδικα, του οποίου αίτηση ακυρώσεως του έχει επιτύχει για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο ακυρώσεως και αυτός αποτέλεσε και τον μόνο λόγο ακυρώσεως που εξετάσθηκε, να καταχωρήσει έφεση και να ζητήσει από το Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο την εξέταση των υπόλοιπων νομικών λόγων ακυρώσεως που ήγειρε με την αίτηση ακυρώσεως του αλλά δεν εξετάστηκαν από το Πρωτόδικο Δικαστήριο. Παρατίθενται σχετικές αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου με σκοπό να εντοπιστούν οι προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες μπορεί να γίνει αποδεκτή από το Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο μια τέτοια έφεση, ενώ ταυτόχρονα προσεγγίζεται μια συνοπτική ανάλυση τους. Ολοκληρώνοντας, προκύπτει πως παρόλο που υπάρχουν οι νομολογιακές μέχρι σήμερα προϋποθέσεις για να δίνει δεκτή η έφεση του επιτυχόντος αιτητή, του οποίου η αίτηση ακυρώσεως έχει επιτύχει για έναν και μόνο λόγο ακυρώσεως και αυτός είναι αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενος, το ζήτημα κατά πόσο υπάρχει ουσιαστική διασφάλιση των εγγυήσεων των Αρχών της Δίκαιης Δίκης παραμένει..

Το άρθρο αυτό καταπιάνεται με την Αρχή της Δίκαιης Δίκης, η οποία βρίσκει έρεισμα στο άρθρο 30 του Συντάγματος και την Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της αντιμωλίας, ως απόρροια των εγγυήσεων της Αρχής της Δίκαιης Δίκης, με σκοπό να ερευνηθεί κατά πρώτον εάν η διακριτική ευχέρεια του ακυρωτικού δικαστή να εξετάζει και να ακυρώνει για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο νομιμότητας, ο οποίος δεν προωθείται με την αίτηση ακυρώσεως του αιτητή παραβιάζει την Αρχή της Δίκαιης Δίκης και κατά δεύτερον εάν παρέχεται

η δυνατότητα στον επιτυχόντα αιτητή, του οποίου η προσφυγή έχει πετύχει για ένα και μόνο λόγο ακυρώσεως, αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο, να ασκήσει έφεση. Ειδικότερα, το πρώτο κεφάλαιο επικεντρώνεται στην έννοια της Αρχής της Δίκαιης Δίκης και πως αυτή ρυθμίζεται στην Κυπριακή έννομη τάξη καθώς και στο πεδίο εφαρμογής της. Επιπρόσθετα, στο εν λόγω κεφάλαιο, αναπτύσσεται η έννοια της βασικότερης για την παρούσα μελέτη Αρχής που εγκοιλιώνεται στην Αρχή της Δίκαιης Δίκης, η Αρχή της Εκατέρωθεν ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας και τα κύρια στοιχεία διάκρισης της από την Αρχή της

«Η Αρχή της Δίκαιης Δίκης βρίσκει έρεισμα στο άρθρο 30 του Συντάγματος»

Κυπριακό Διοικητικό Δίκαιο

Ισότητας των Όπλων, η οποία επίσης ενσωματώνεται στην Αρχή της Δίκαιης Δίκης. Στη συνέχεια, στο δεύτερο κεφάλαιο δίνεται έμφαση στους αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενους λόγους ακυρώσεως. Ειδικότερα, παρατίθενται τα ζητήματα τα οποία εξετάζονται αυτεπάγγελτα από το Δικαστήριο, η σειρά εξέτασης από το Δικαστήριο σε σχέση με τους υπόλοιπους λόγους νομιμότητας που εγείρονται στην αίτηση ακυρώσεως και πρόσθετα, εξετάζεται εάν τηρείται η Αρχή της Δίκαιης Δίκης επί των αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενων λόγων ακυρότητας. Στη βάση των όσων θα αναπτυχθούν στα πιο πάνω κεφάλαια, το τελευταίο κεφάλαιο ασχολείται με τη δυνατότητα του πρωτόδικα επιτυχόντος αιτητή, του οποίου η προσφυγή έχει επιτύχει για έναν και μόνο λόγο ακυρώσεως και αυτός είναι αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενος να καταχωρήσει έφεση και να ζητήσει την εξέταση υπόλοιπων νομικών λόγων που δεν εξετάστηκαν πρωτόδικα.

1. Αρχή της Δίκαιης Δίκης.

1.1. Ρύθμιση της Αρχή της δίκαιη δίκη στην Κυπριακή έννομη τάξη.

Το παρόν υποκεφάλαιο επικεντρώνεται στο άρθρο 30 του Συντάγματος, το οποίο ρυθμίζει το δικαίωμα της ακριβοδίκαιης δίκης, και επεξηγούνται επιγραμματικά οι πρόνοιες εκάστης παραγράφου, με έμφαση στο δεύτερο εδάφιο του άρθρου 30 του Συντάγματος, στο

οποίο βρίσκεται έρεισμα η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας. Το πρώτο εδάφιο του άρθρου 30^[1] του Συντάγματος ρυθμίζει το δικαίωμα που έχει έκαστος πολίτης να προσφύγει στη δικαιοσύνη και να ζητήσει δικαστική προστασία. Το δικαίωμα πρόσβασης στο Δικαστήριο δεν είναι απόλυτο, επιδέχεται περιορισμούς καθώς από την φύση του απαιτεί ορισμένες ρυθμίσεις (Παρασκευά, 2015). Το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 30§2^[2] του Συντάγματος αντιστοιχεί και αποτελεί σχεδόν πιστή μετάφραση του άρθρου 6.1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την Προάσπιση των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων και Θεμελιωδών Ελευθεριών (Ε.Σ.Δ.Α)^[3]. Το άρθρο 6§1 της Σύμβασης καθορίζει συγκεκριμένα δικαιώματα ως απόρροια των εγγυήσεων της Αρχής της δίκαιης δίκης. Ωστόσο το ΕΔΔΑ έχει επεκτείνει την εφαρμογή των εγγυήσεων που διασφαλίζει η Αρχή της Δίκαιης Δίκης του άρθρου 6.1 της Σύμβασης και σε άλλα δικαιώματα (Παρασκευά, 2015). Τα σημαντικότερα δικαιώματα που το ΕΔΔΑ έχει προσθέσει στο Άρθρο 6§1 της Σύμβασης, απόρροια των εγγυήσεων που διασφαλίζει η δίκαιη δίκη, περιλαμβάνουν την παρουσία δικάδων στην σχετική διαδικασία, την ισότητα των όπλων, την αντιπαράθεση, διαδικασία ή Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως και το δικαίωμα σε αιτιολογημένη απόφαση (Παρασκευά, 2015). Το τρίτο εδάφιο του άρθρου 30^[4] του Συντάγματος κατοχυρώνει ξεχωριστά ορισμένα αναφαίρετα δικαιώματα που

«Το δικαίωμα πρόσβασης στο Δικαστήριο δεν είναι απόλυτο, επιδέχεται περιορισμούς καθώς από την φύση του απαιτεί ορισμένες ρυθμίσεις»

[1] Εις ουδένα δύναται ν' απαγορευθή η προσφυγή ενώπιον του δικαστηρίου, εις ο δικαιούται να προσφύγη δυνάμει του Συντάγματος. Η σύστασις δικαστικών επιτροπών ή εκτάκτων δικαστηρίων υπό οιονδήποτε όνομα απαγορεύεται.

[2] Έκαστος, κατά την διάγνωσιν των αστικών αυτού δικαιωμάτων και υποχρεώσεων ή οιασδήποτε κατ' αυτού ποινικής κατηγορίας, δικαιούται ανεπηρέαστου, δημοσίας ακροαματικής διαδικασίας εντός ευλόγου χρόνου, ενώπιον ανεξαρτήτου, αμερολήπτου και αρμοδίου δικαστηρίου ιδρυομένου διά νόμου. Αι αποφάσεις των δικαστηρίων δέον να είναι ητιολογημένοι και ν' απαγγέλλονται εν δημοσία συνεδριάσει, πλην όμως ο τύπος και το κοινόν δύναται ν' αποκλεισθώσιν εξ ολοκλήρου ή μέρους της δίκης τη απόφασι του δικαστηρίου, οσάκις απαιτή τούτο το συμφέρον της ασφαλείας της Δημοκρατίας ή της συνταγματικής τάξεως ή της δημοσίας τάξεως ή της δημοσίας ασφαλείας ή των δημοσίων ηθών ή το συμφέρον των ανηλίκων ή η προστασία της ιδιωτικής ζωής των διαδίκων ή υπό ειδικάς συνθήκας, καθ' ας κατά την κρίσιν του δικαστηρίου η δημοσιότητα

θα ηδύνατο να επηρεάσει δυσμενώς το συμφέρον της δικαιοσύνης.

[3] "In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial in the interests of morals, public order or national security in a democratic society, where the interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary in the opinion of the court in special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice. ..."

[4] Έκαστος έχει το δικαίωμα:(α) να πληροφορηθή τους λόγους, δι' ους καλείται να εμφανισθή ενώπιον του δικαστηρίου,(β) να προβάλλη τους ισχυρισμούς αυτού ενώπιον του δικαστηρίου και να έχη χρόνον επαρκή διά την προπαρασκευήν τούτων,(γ) να προσάγη ή να προκαλή την προσαγωγήν των μέσων αποδείξεως και να

Αρχή της Δίκαιης Δίκης και Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως

σύμφωνα με την νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου είναι συνυφασμένη με την Αρχή της Δίκαιης Δίκης (Παρασκευά, 2015). Για τα άρθρα 30§1 και 30§3 του Συντάγματος δεν υπάρχουν αντίστοιχες διατάξεις στη Σύμβαση, ωστόσο τα δικαιώματα και οι εγγυήσεις που εξασφαλίζονται στις εν λόγω διατάξεις του Συντάγματος εμπεριέχονται στην έννοια της Αρχής της Δίκαιης Δίκης όπως έχει ερμηνευθεί στην Νομολογία του ΕΔΔΑ (Παρασκευά, 2015). Παρατηρείται λοιπόν το εξής, ενώ το άρθρο 6§1 της Σύμβασης είναι ένας σχετικά επιγραμματικός καθορισμός του δικαιώματος στη δίκαιη δίκη, ο οποίος έχει επεκταθεί νομολογιακά και σε άλλα δικαιώματα, το άρθρο 30 του Συντάγματος, στην ολότητα του, αναφέρεται επεξηγηματικά στα αναφερόμενα δικαιώματα των διαδίκων σε οποιαδήποτε διαδικασία (Παρασκευά, 2015).

1.2. Πεδίο εφαρμογής του άρθρου 6.1 της Συνθήκης και του άρθρου 30§2 του Συντάγματος.

Έχει ήδη αναφερθεί, πως το δεύτερο εδάφιο του άρθρου 30 του Συντάγματος είναι πανομοιότυπο με το άρθρο 6§1 της Συνθήκης. Όμως, όπως είναι γραμματικά διατυπωμένο, το άρθρο 30.2 του Συντάγματος οδηγεί εκ πρώτης όψεως στο συμπέρασμα πως οι διοικητικές υποθέσεις δεν εμπίπτουν στα όσα διασφαλίζονται στο άρθρο 30§2 του Συντάγματος, καθώς το άρθρο αυτό αναφέρεται σε αστικές υποθέσεις. Συγκεκριμένα το άρθρο 30 §2 του Συντάγματος προβλέπει: *«έκαστος κατά την διάγνωση των αστικών αυτού δικαιωμάτων και υποχρεώσεων η οιαδήποτε κατ'αυτού ποινικής κατηγορία...»*. Ωστόσο, η έννοια του όρου «αστική» του άρθρου 6.1 της Συνθήκης είναι μια έννοια αυτόνομη, ανεξάρτητη από την έννοια που της προσδίδουν τα εσωτερικά δίκαια των Συμβαλλόμενων Κρατών. Το ΕΔΔΑ έχει τονίσει ότι για τις υποθέσεις που αφορούν τις σχέσεις κράτος και ατόμων, το άρθρο 6§1 της Σύμβασης εφαρμόζεται ανεξάρτητα από το εάν η δημόσια Αρχή λειτουργεί σαν ιδιώτης ή σαν κυριαρχική εξουσία (Παρασκευά, 2015). Συνεπώς, η Αρχή της Δίκαιης Δίκης

εφαρμόζεται σε διοικητικού δικαίου διαφορές.

1.3. Έννοια της Αρχής της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχής της Αντιμωλίας και διάκριση της από την Αρχή της Ισότητας των Όπλων.

Όπως επεξηγήθηκε στο πιο πάνω κεφάλαιο, η Αρχή της Ισότητας των Όπλων και η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας έχουν ενσωματωθεί νομολογιακά στην Αρχή της Δίκαιης Δίκης. Ενώ η Αρχή της Ισότητας των όπλων και η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως είναι συχνά αλληλένδετες, καθώς δεν υπάρχει σαφής διάκριση μεταξύ τους, το ΕΔΔΑ, σε πολλές υποθέσεις ενώπιόν του έχει διατυπώσει τη θέση ότι οι δύο αρχές παραμένουν δύο ξεχωριστές προϋποθέσεις του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη^[5]. Ειδικότερα, η Αρχή της Ισότητας των Όπλων προϋποθέτει τη «δίκαιη ισορροπία», μεταξύ των διαδίκων και έχει εν προκειμένω την έννοια ότι όλοι οι διάδικοι σε μια υπόθεση πρέπει να έχουν την «ύλη ευκαιρία» να παρουσιάσουν την υπόθεσή τους, συμπεριλαμβανομένου και του μαρτυρικού υλικού, στο Δικαστήριο κάτω από συνθήκες που δεν τους θέτουν σε μειονεκτική θέση έναντι των αντιδίκων τους (Παρασκευά, 2015).

Η Μπουκουβάλα (2016, σελ.52) επισημαίνει πως όταν ένας διάδικος έχει το δικαίωμα πρόσβασης σ'ένα στοιχείο της δίκης ενώ το άλλο διάδικο μέρος δεν το έχει, τότε πρόκειται για παράβαση της Αρχής της Ισότητας των Όπλων. Αναφορικά με το δικαίωμα της Εκατέρωθεν ακροάσεως, το ΕΔΔΑ ρυθμίζει ότι: *«Καταρχήν οι διάδικοι σε μια αστική ή ποινική διαδικασία πρέπει να έχουν την ευκαιρία να λάβουν γνώση και να σχολιάσουν το αποδεικτικό υλικό, που προσκομίστηκε και τις παρατηρήσεις που κατετέθησαν, ακόμα και από ένα ανεξάρτητο μέλος της εθνικής νομικής υπηρεσίας, που σκοπό έχουν να επηρεάσουν την απόφαση του δικαστηρίου»*^[6].

Το ΔΕΕ έχει κρίνει ότι η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως συνεπάγεται, κατά γενικό κανόνα, το δικαίωμα των διαδίκων να λάβουν γνώση των αποδεικτικών στοιχείων και των

«η Αρχή της Ισότητας των Όπλων και η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας έχουν ενσωματωθεί νομολογιακά στην Αρχή της Δίκαιης Δίκης»

εξετάζει μάρτυρα συμφώνως τω νόμω, (δ) να έχη συνήγορον της ίδιας αυτού εκλογής και να έχη δωρεάν νομικήν αρωγήν, οσάκις το συμφέρον της δικαιοσύνης απαιτή τούτο και όπως ο νόμος ορίζει, (ε) να έχη δωρεάν συμπράξασαν διερμηγέως, εφ' όσον δεν δύναται να

κατανόη ή ομιλή την εν τω δικαστηρίω χρησιμοποιουμένην γλώσσαν.

[5] ΕΔΔΑ, McMichael κατά Ηνωμένου Βασιλείου, 24/02/1995, αρ.προσφυγής 16424/90.

[6] ΕΔΔΑ, Ruiz-Mateos κατά Ισπανίας, 23/06/1993, αρ. προσφυγής 12952/87.

Κυπριακό Διοικητικό Δίκαιο

παρατηρήσεων που υποβάλλονται στο Δικαστήριο και να εκφέρουν τις θέσεις και τις απόψεις τους επί αυτών^[7]. Συνεπώς, η Μπουκουβάλα(2016, σελ.51) επισημαίνει πως η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως σημαίνει ότι όλα τα διάδικα μέρη δύναται να συμμετέχουν σε όλες τις διαδικαστικές ενέργειες που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο της δίκης, όπως η διεξαγωγή των αποδείξεων ή ο καθορισμός πραγματογνώμονα, αλλά και να λαμβάνουν γνώση και να αντικρούουν όλα τα αποδεικτικά μέσα και ισχυρισμούς που προβάλλονται κατά την διάρκεια της δίκης.

Η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως δεσμεύει και τον ίδιο τον δικαστή, για παράδειγμα, όπως αναφέρει ο Μαθιουδάκης (2016, σελ.2) στην περίπτωση όπου, δεν γνωστοποιείται στα διάδικα μέρη η πρόθεση του δικαστηρίου να ελέγξει ζήτημα εξεταζόμενο κατ' αναίρεση (αντικατάσταση της αιτιολογίας της αναίρεσιβαλλόμενης απόφασης), ώστε να τοποθετηθούν επ' αυτού, δεν παραβιάζεται η Αρχή της Ισότητας των Όπλων, όμως παραβιάζεται η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως. Τονίζεται δε ότι οι δύο αρχές, ως έκφραση της Αρχής της Δίκαιης Δίκης, εφαρμόζονται και τηρούνται και σε διοικητικού δικαίου διαφορές. Η παράβαση οποιασδήποτε Αρχής, ως έκφραση της Αρχής της Δίκαιης δίκης, συνιστά από μόνη της παράβαση της Αρχής της Δίκαιης Δίκης (Παρασκευά, 2015).

2. Αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενοι λόγοι ακυρώσεως της προσβαλλόμενης διοικητικής απόφασης.

2.1 Ζητήματα τα οποία εξετάζονται αυτεπάγγελτα από το Δικαστήριο.

Πριν εξεταστεί το ζήτημα εάν τηρείται η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας όταν το Δικαστήριο έχει εντοπίσει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δύναται να πάσχει για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο ακυρότητας και μπορεί να κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης για αυτό το λόγο, παρατίθενται στο κεφάλαιο αυτό τα ζητήματα τα οποία μπορούν να εξεταστούν αυτεπάγγελτα από το Δικαστήριο.

Ως ένδικο βοήθημα, η προσφυγή του άρθρου 146 του Συντάγματος εμπίπτει στην έννοια του δικαιώματος πρόσβασης στο Δικαστήριο, όπως κατοχυρώνεται στο άρθρο 30§1 του Συντάγματος και 6§1 της Συνθήκης (Παρασκευά, 2017). Ο αιτητής, στην αίτηση ακυρώσεως, πρέπει να διατυπώσει το όνομα του, το αρμόδιο όργανο που εξέδωσε την προσβαλλόμενη πράξη, την αιτούμενη θεραπεία, τα νομικά σημεία και τα πραγματικά γεγονότα επί των οποίων στηρίζεται η αίτηση (Χαραλάμπους, 2016). Τα νομικά σημεία είναι δηλαδή, οι νομικοί λόγοι του επικαλείται ο αιτητής με την προσφυγή του και ουσιαστικά επιδιώκει την ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης για τους εγερθέντες νομικούς ισχυρισμούς που έχει διατυπώσει (Χαραλάμπους, 2016).

Ωστόσο, οι λόγοι ακυρώσεως που ανάγονται σε θέματα δημοσίας τάξης και που προκύπτουν άμεσα από την προσβαλλόμενη απόφαση ή από τα στοιχεία του φακέλου ή είναι γνωστοί από το Δικαστήριο από προηγηθείσα δίκη εξετάζονται αυτεπάγγελτα από το Δικαστήριο χωρίς να εγερθούν με την αίτηση ακυρώσεως^[8]. Τονίζεται δε, πως το γεγονός ότι εξετάζονται αυτεπάγγελτα δεν σημαίνει ότι αποκλείεται να εγερθούν ως νομικοί ισχυρισμοί από τον αιτητή στην αίτηση ακυρώσεως του αντιθέτως, καθώς τούτο σημαίνει ότι ο αιτητής επιδιώκει την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής απόφασης για λόγο που μπορεί να εξεταστεί και αυτεπάγγελτα από το Δικαστήριο. Οι λόγοι που εξετάζονται αυτεπάγγελτα από το ακυρωτικό Δικαστήριο είναι τα ζητήματα που ανάγονται σε θέματα δημοσίας τάξεως. Αυτά είναι η κακή συγκρότηση ή η αναρμοδιότητα του αποφασίζοντος ή γνωμοδοτήσαντος οργάνου, η μη νομότυπη δημοσίευση της πράξης και η παράλειψη λήψης της απαιτούμενης γνωμοδότησης^[9]. Πρόσθετα, εξετάζεται αυτεπάγγελτα και ο λόγος ακυρότητας για κακή σύνθεση του οργάνου που αποφάσισε την προσβαλλόμενη απόφαση για τον λόγο ότι η κακή σύνθεση οδηγεί σε αναρμοδιότητα του οργάνου, νοουμένου πά-

«εξετάζεται αυτεπάγγελτα και ο λόγος ακυρότητας για κακή σύνθεση του οργάνου που αποφάσισε την προσβαλλόμενη απόφαση»

^[7] ΔΕΕ, C-450/06, Varec, 14.02.2008 & 47.

^[8] Δημοκρατία ν. Κοικουρή (1993) 3.Α.Α.Δ 598, ημερομηνίας, 13/12/1993.

^[9] Λεωφορεία Λευκωσίας Λίμιτεδ ν. Πανεπιστημίου Κύπρου, αρ. προσφ. 938/95, ημερομηνίας 7/8/1998.

Αρχή της Δίκαιης Δίκης και Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως

ντοτε ότι τα αναγκαία στοιχεία βρίσκονται ενώπιον του Δικαστηρίου και δεν χρειάζεται να αναζητηθούν^[10].

Η μη τήρηση άρτιων πρακτικών εμπίπτει στον λόγο ακυρότητας που αφορά την κακή σύνθεση του διοικητικού οργάνου, λόγος που όπως λέχθηκε εξετάζεται αυτεπάγγελτα από το Δικαστήριο^[11]. Στο σημείο αυτό τονίζεται ότι το Δικαστήριο πρέπει να είναι πολύ προσεκτικό πριν προχωρήσει στην ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης για λόγο δημοσίας τάξεως, καθώς πρέπει να έχει ενώπιόν του όλα τα αναγκαία στοιχεία που να δικαιολογούν την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης για αυτόν το λόγο. Το Εφετείο, στην υπόθεση Χαράλαμπος Νικόλαος ν. Δημοκρατίας^[12], απέρριψε ένα εκ των λόγων έφεσης που ήγειρε ο εφεσίων πως εσφαλμένα το Πρωτόδικο Δικαστήριο προχώρησε στην ακύρωση της διοικητικής πράξης λόγω πάσχουσας σύνθεσης της Επιτροπής Αξιολόγησης. Το Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο έκρινε ότι ορθά το πρωτόδικο Δικαστήριο προχώρησε στην ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης για αυτόν τον λόγο, καθώς υπήρχαν ενώπιον του όλα τα αναγκαία στοιχεία. Αξίζει να αναφερθεί πως το Δικαστήριο έχει την αρμοδιότητα να διαπιστώσει, ακόμη και κατά τη διάρκεια έφεσης, όταν πρωτόδικα δεν τέθηκε ζήτημα, με δική του αυτεπάγγελτη έρευνα περί των ζητημάτων δημοσίας τάξεως^[13]. Επίσης, εξετάζεται αυτεπάγγελτα και προδικαστικά, πριν την εξέταση των λόγων ακυρώσεως που έχουν εγερθεί με την προσφυγή, η ύπαρξη των απαιτούμενων προϋποθέσεων για την υποβολή της προσφυγής, των προϋποθέσεων δηλαδή του παραδεκτού^[14]. Ειδικότερα, εξετάζεται αυτεπάγγελτα αν το Δικαστήριο έχει δικαιοδοσία να εκδικάσει την προσβαλλόμενη απόφαση^[15], εάν η προσβαλλόμενη πράξη είναι εκτελεστή^[16], εάν ο αιτητής έχει έννομο συμφέρον^[17], και αν η

αίτηση ακυρώσεως καταχωρήθηκε μέσα στην προθεσμία των εβδομήντα πέντε ημερών που προβλέπει η παράγραφος 3 του άρθρου 146 του Συντάγματος^[18]. Αφού έχει αναφερθεί, ότι οι αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενοι λόγοι ακυρώσεως, εξετάζονται χωρίς να εγερθούν στην αίτηση ακυρώσεως και αφού παρατέθηκαν τα ζητήματα που εξετάζονται αυτεπάγγελτα, στο επόμενο κεφάλαιο εξετάζεται η σειρά εξέτασης των λόγων αυτών από το Δικαστήριο σε σχέση με τους υπόλοιπους νομικούς ισχυρισμούς που ήγειρε στην αίτηση ακυρώσεως.

2.2. Προτεραιότητα στην εξέταση των αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενων λόγων ακυρότητας από το Δικαστήριο έναντι των υπόλοιπων λόγων νομικών ισχυρισμών, που εγείρονται με την αίτηση ακυρώσεως.

Αναφορικά με τη σειρά εξέτασης από το Πρωτόδικο Δικαστήριο των αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενων λόγων ακυρώσεως, σε σχέση με τους υπόλοιπους νομικούς λόγους οι οποίοι εγείρονται με την αίτηση ακυρώσεως του αιτητή, παρατηρείται πως η εξέταση των ζητημάτων του παραδεκτού προηγείται έναντι των νομικών σημείων που εγείρονται με την αίτηση ακυρώσεως. Στην Αναθεωρητική Έφεση^[19], οι εφεσείοντες άσκησαν έφεση και ήγειραν τον ισχυρισμό ότι το Πρωτόδικο Δικαστήριο ακολούθησε λανθασμένη διαδικασία στην εξέταση των λόγων ακυρότητας. Ειδικότερα, ισχυρίστηκαν ότι το πρωτόδικο Δικαστήριο όφειλε κατά πρώτον να εξετάσει το θέμα παραδεκτού της προσφυγής που τέθηκε με την προδικαστική ένσταση και να κρίνει αν υπήρχε έννομο συμφέρον για προωθηθεί η προσφυγή, αφού αυτή ήταν βασική προϋπόθεση για να αποφασισθεί η ύπαρξη έγκυρης προσφυγής, ώστε να μπορούν να εξετασθούν άλλα θέματα, συμπεριλαμβανομένου και του θέματος της συνταγματικότητας. Το Εφετείο έκρινε ορθή την θέση τους και αποφάσισε ότι

«η Αρχή της Ισότητας των Όπλων και η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας έχουν ενσωματωθεί νομολογιακά στην Αρχή της Δίκαιης Δίκης»

[10] Σύνδεσμος Ασφαλιστικών Εταιρειών Κύπρου ν. Επιτροπής Προστασίας του Ανταγωνισμού (2002) 3.Α.Α.Δ.314.

[11] ΑΚΙΝΗΤΑ Α.Α.Κ. ΛΙΜΙΤΕΔ ν. Κυπριακής Δημοκρατίας, αρ. προσφυγής 1053/09, ημερομηνίας 26/8/2010.

[12] Χαράλαμπος Νικόλαος ν. Δημοκρατίας, (2011) 3 Α.Α.Δ.583.

[13] Αγγλική Σχολή Λευκωσίας ν. Χασαπόπουλου κ.α (2007) 3 Α.Α.Δ, 315.

[14] Δημοκρατία ν. Α.Κ Χατζηγιάννου&Υιοί (2005) 3 Α.Α.Δ.467.

[15] Koupepa v.Republic (1968) 3 C.L.R. 496.

[16] Panos Razis and Another v. Republic(1982) 3.C.L.R 45.

[17] Epsilon Electromechanical Ltd, ως αντιπρόσωπος της Hawker Siddeley Switchgear Ltd ν. Αρχής Ηλεκτρισμού Κύπρου (2000) 3.Α.Α.Δ 379.

[18] Chrisso Aristidou ν. Republic (1984) 3. C.L.R 503.

[19] Δημοκρατία ν. Α.Κ Χατζηγιάννου&Υιοί (2005) 3 Α.Α.Δ.467.

Κυπριακό Διοικητικό Δίκαιο

το Πρωτόδικο Δικαστήριο θα έπρεπε πρώτα να εξετάσει το θέμα του έννομου συμφέροντος, αφού η ύπαρξη έννομου συμφέροντος αποτελεί υποκειμενική προϋπόθεση για να υπάρξει δικαιοδοσία του Ανωτάτου Δικαστηρίου κάτω από το Άρθρο 146 του Συντάγματος. Το Εφετείο συγκεκριμένα έκρινε ότι μόνο αν υπάρχει τέτοιο συμφέρον θα μπορεί το Δικαστήριο να προχωρήσει και να εξετάσει άλλα θέματα που αφορούν την εγκυρότητα ή όχι της επίδικης διοικητικής πράξης, συμπεριλαμβανομένου και εκείνου της συνταγματικότητας. Επιπρόσθετα, τα ζητήματα δημοσίας τάξεως, όπως για παράδειγμα το ζήτημα νομιμότητας της σύνθεσης του διοικητικού οργάνου, εξετάζονται κατά προτεραιότητα, εφόσον εγερθούν, αλλά και όταν εξετάζονται αυτεπάγγελτα από το Δικαστήριο καθώς τέτοιοι λόγοι ακυρότητας, αφορούν τη νόμιμη διαδικασία παραγωγής της διοικητικής πράξης και ανατρέχουν στη ρίζα της νομιμότητας της ληφθείσας απόφασης, ώστε να καθιστούν άκυρη την απόφαση^[20]. Δεδομένων των όσων αναπτύχθηκαν πιο πάνω, παρατηρείται η πρωταρχική σημασία που έχουν οι αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενοι λόγοι ακυρότητας έναντι υπόλοιπων νομικών σημείων που γείρονται με αίτηση ακυρώσεως. Τούτο έχει σημασία όπως μετέπειτα θα αναπτυχθεί για την αιτιολογία στην οποία το Δικαστήριο βασίζει την απόφαση του για να κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης.

2.3. Τήρηση της Αρχής της Εκατέρωθεν ακροάσεως ή Αρχής της αντιμωλίας σε αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενους λόγους ακυρότητας που έχουν εντοπιστεί από το Δικαστήριο.

Όπως επισημάνθηκε, η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας τυγχάνει εφαρμογής σε διοικητικού δικαίου υποθέσεις. Προκύπτει όμως εν προκειμένω το ερώτημα αν τηρείται από τον δικαστή και στις περιπτώσεις, όπου το Δικαστήριο έχει εντοπίσει με δική του αυτεπάγγελτη έρευνα ότι η προσβαλλόμενη διοικητική πράξη δύναται να πάσχει για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο ακυρώσεως, για παράδειγμα λόγω πάσχουσας

σύνθεσης του διοικητικού οργάνου. Υπενθυμίζεται πως επί των ζητημάτων δημοσίας τάξεως το Δικαστήριο πρέπει να είναι πολύ προσεκτικό στην ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης καθώς πρέπει όλα τα αναγκαία στοιχεία να είναι ενώπιόν του.

Όμως στην περίπτωση κατά την οποία δεν υπάρχουν ενώπιον του δικαστηρίου τα εν λόγω στοιχεία τί συμβαίνει; Μπορεί μήπως το Δικαστήριο να προχωρήσει και να κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης για αυτόν και μόνο τον λόγο, αφού πρόκειται για ζήτημα το οποίο εξετάζεται αυτεπάγγελτα και κατά προτεραιότητα από το Δικαστήριο; Ακόμη ενδέχεται το Δικαστήριο με δική του αυτεπάγγελτη έρευνα να διαπίστωσε πως τίθεται ζήτημα παραδεικτού της προσφυγής, για παράδειγμα εάν είναι ή όχι εκτελεστή η προσβαλλόμενη απόφαση, υποκείμενη στον έλεγχο του δικαστηρίου κατά την αρμοδιότητα του άρθρου 146 του Συντάγματος, τότε τι γίνεται, μπορεί να προχωρήσει ελεύθερα στην ακύρωση της πράξης για αυτόν το λόγο; Με αλλά λόγια, προκύπτει το ζήτημα εάν η διακριτική ευχέρεια του Δικαστηρίου να κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης, για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο νομιμότητας, είναι τόσο ευρεία ώστε να μπορεί να προχωρήσει στην ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης, για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο, που δεν διατυπώθηκε στην προσφυγή, χωρίς τα διάδικα μέρη να θέσουν τις απόψεις τους επί του συγκεκριμένου νομικού σημείου.

Καταρχάς, η Αρχή της Εκατέρωθεν ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας δεσμεύει και τον ίδιο τον δικαστή καθώς το ΔΕΕ, στην απόφαση C-199/99 *Corus UK* κατά Επιτροπής, 02.10.2003 &19 έκρινε τα ακόλουθα: «πρέπει να υπομνηστεί ότι η Αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας αποτελεί θεμελιώδη Αρχή του κοινοτικού δικαστή. Θα παραβιαζόταν η Αρχή σε περίπτωση θεμελίωσης δικαστικής αποφάσεως σε πραγματικά περιστατικά και έγγραφα των οποίων οι διάδικοι ή ένας εξ' αυτών δεν μπόρεσαν να λάβουν γνώση και επί των οποίων δεν είχαν συνεπώς τη δυνατότητα να λάβουν θέση (απόφαση της 22ας Μαρτίου 1961, 42/59 και 49/59, *SNUPAT*

«παρατηρείται η πρωταρχική σημασία που έχουν οι αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενοι λόγοι ακυρότητας έναντι υπόλοιπων νομικών σημείων που γείρονται με αίτηση ακυρώσεως»

[20] Α Χ (ΚΤΗΜΑΤΙΚΗ) ΛΤΔ ν. ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΧΛΩΡΑΚΑΣ, Υπόθεση Αρ. 1683/2010, 21 Δεκεμβρίου 2011.

Αρχή της Δίκαιης Δίκης και Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως

κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ.599)».

Πρόσθετα, το ΕΔΔΑ, στην υπόθεση Σκονδριανός κατά Ελλάδας^[21], έχει τονίσει τα ακόλουθα σημαντικά περί σεβασμού της Αρχής της Εκατέρωθεν ακροάσεως ακόμη και αν ζητήμα αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο έχει διαπιστωθεί από το δευτεροβάθμιο Δικαστήριο: «Επομένως το ζήτημα που τίθεται είναι εάν η απόρριψη των αιτήσεων αναιρέσεως για έναν και μόνο λόγο, τον οποίο εδέχθη αυτεπαγγέλτως το Συμβούλιο του Αρείου Πάγου, έθιξε την Αρχή της αντιμωλίας. Το Δικαστήριο δεν απέρριψε το επιχείρημα της κυβερνήσεως, συμφώνως προς το οποίο το Συμβούλιο του Αρείου Πάγου ως Δικαστήριο είναι ελεύθερο να βασισθεί σε οποιονδήποτε λόγο απαράδεκτον, τον οποίον κρίνει κατάλληλο. Εντούτοις, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι, στην παρούσα υπόθεση, η πρόταση να απορριφθεί η αίτηση για αναιρέσεως ως απαράδεκτη, διατυπώθηκε μόνον από τον εισαγγελέα και βασίστηκε σε έναν και μόνο λόγο(.). Η απουσία αναφοράς σε οποιονδήποτε άλλον λόγο απαράδεκτον κινδυνεύει να βρει απροετοίμαστο τον κατηγορούμενο(.). Λαμβάνοντας υπόψη τις περιστάσεις της υποθέσεως και συμφώνως προς την νομολογία του, το Δικαστήριο εκτιμά κατά τη διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου του Αρείου Πάγου δεν τηρήθηκε η Αρχή της αντιμωλίας. Επίσης ο προσφεύγων αντιμετώπισε υπερβολικό εμπόδιο όσον αφορά το δικαίωμα του προσβάσεως στο Δικαστήριο και επομένως το δικαίωμα του σε δίκαιη δίκη. Υπήρξε επομένως παραβίαση του άρθρου 6§1 της Συμβάσεως.».

Συνεπώς, όπως υπογραμμίζει η Μπουκουβάλα(2016,σελ.54,) η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως δεν τυγχάνει εφαρμογής μόνο μεταξύ των διαδίκων αλλά αφορά και στην σχέση του δικαστή με τους διαδίκους και ιδίως εφαρμόζεται όταν κατά την άσκηση της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου να λαμβάνει αυτεπαγγέλτως υπόψη λόγους νομιμότητας (Μπουκουβάλα(2016),σελ.54), αλλιώς παραβιάζεται η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας ως απόρροια της Αρχής της Δίκαιης Δίκης. Γι' αυτόν τον λόγο στην περίπτωση κατά την οποία το Δικαστήριο κρίνει ότι πρέπει να εξετάσει αυτεπάγγελτα ένα θέμα, πρέπει χάριν φυσικής δικαιοσύνης, να ενημερώσει τους διαδίκους σχετικά

και να τους παράσχει το δικαίωμα να ακουστούν επί του εγειρόμενου αυτεπάγγελτα σημείου(Αγγελίδης&Αγγελίδης, 2011). Δεδομένων των όσων έχουν αναπτυχθεί, επισημαίνεται πως η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας πρέπει να τηρείται και να εφαρμόζεται τόσο μεταξύ των διαδίκων αλλά και στη σχέση του δικαστή με τους διαδίκους και ειδικά όταν το Δικαστήριο ασκεί την διακριτική του ευχέρεια να κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο, καθώς η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως διασφαλίζει το δικαίωμα των διαδίκων να ακουστούν και θέσουν τις απόψεις τους επί του νομικού αυτού σημείου.

2.4. Ευχέρεια του ακυρωτικού δικαστή να κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης επί ενός μόνο λόγου ακυρώσεως, αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενου.

Αφού παρατέθηκαν τα νομικά ζητήματα τα οποία εξετάζονται αυτεπάγγελτα και αναφέρθηκε πως η εξέταση τους προηγείται έναντι των υπόλοιπων νομικών ισχυρισμών καθώς και ότι το Δικαστήριο οφείλει τόσο πρωτόδικα όσο και κατ'εφεση να τηρεί την Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της αντιμωλίας, σε περίπτωση που με δική του αυτεπάγγελτη έρευνα έχει εντοπίσει ότι η προσβαλλόμενη διοικητική πράξη δύναται να ακυρωθεί για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο. Για τους σκοπούς του εν λόγω άρθρου, στο παρόν υποκεφάλαιο κεφάλαιο θα εξεταστεί εάν το Δικαστήριο μπορεί να αιτιολογήσει την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης για μόνο έναν λόγο, ειδικά όταν αυτός να είναι αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενος. Με άλλα λόγια, προκύπτει το ζήτημα εάν ο δικαστής ο οποίος έχει διαπιστώσει με δική του αυτεπάγγελτη έρευνα ότι η προσβαλλόμενη απόφαση πάσχει για λόγο δημοσίας τάξεως ή για λόγο που αφορά το παραδεκτό της προσφυγής και σεβάστηκε την Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως, μπορεί να προχωρήσει στην ακύρωση της διοικητικής πράξης για αυτόν και μόνο τον λόγο, παραβλέποντας τους υπόλοιπους νομικούς λόγους που εγείρονται με την αίτηση ακυρώσεως. Ας υποθέ-

«πως η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας πρέπει να τηρείται και να εφαρμόζεται τόσο μεταξύ των διαδίκων αλλά και στη σχέση του δικαστή με τους διαδίκους»

[21] Σκονδριανός κατά Ελλάδας, 18.12.2003, αρ.πρωτοφυγής 63000/00, 74291/01 et 74292/01.

Κυπριακό Διοικητικό Δίκαιο

σουμε για παράδειγμα ότι, το Πρωτόδικο Δικαστήριο, κατά το στάδιο μελέτης των διοικητικών φακέλων για την έκδοση απόφασης, μετά δηλαδή το στάδιο των διευκρινήσεων και την έγερση και την ανάπτυξη των νομικών ισχυρισμών των διαδίκων, έχει εντοπίσει ότι ενδέχεται η προσβαλλόμενη απόφαση να πάσχει για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο ακυρώσεως, για παράδειγμα λόγω πάσχουσας σύνθεσης του διοικητικού οργάνου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση. Συνεπώς, πριν το Πρωτόδικο Δικαστήριο εκδώσει την απόφασή του στηριζόμενο σε αυτόν το λόγο, σεβόμενο την Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της αντιμωλίας, καλεί τους διαδίκους ενώπιόν του, για να λάβουν γνώση του νομικού αυτού ζητήματος και να θέσουν τις απόψεις τους. Ο αιτητής, ο οποίος με την αίτηση ακυρώσεώς του, δεν ήγειρε, ως λόγο ακυρώσεως την κακή σύνθεση του διοικητικού οργάνου, αλλά ήγειρε άλλα νομικά ζητήματα για τα οποία επιθυμούσε την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητική απόφαση, καλεί το Δικαστήριο να προχωρήσει στην εξέταση των υπόλοιπων νομικών ισχυρισμών του.

Το Δικαστήριο δεν είναι υποχρεωμένο να προχωρήσει στην εξέταση των υπόλοιπων νομικών σημείων που ήγειρε ο αιτητής με την αίτηση ακυρώσεως του. Τούτο διότι, η διαπίστωση ενός λογού ακυρώσεως του συνόλου της πράξεως αρκεί, ώστε να παρέλκει η εξέταση των υπόλοιπων νομικών λόγων (Δαγτόγλου, 2011). Επομένως, η πρωτόδικη απόφαση μπορεί να περιοριστεί στη διαπίστωση ότι για έναν μόνον λόγο πρέπει να επιτύχει η προσφυγή, οπότε και να κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης χωρίς να προχωρήσει στην εξέταση των υπόλοιπων λόγων ακυρώσεως που ήγειρε ο αιτητής με την αίτηση ακυρώσεως του (Αγγελίδης & Αγγελίδης, 2011). Στην υπόθεση Δαμιανού και Σία (MAS) LTD v. Δήμου Στροβόλου^[22], το Δικαστήριο αποφάσισε την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης λόγω αναρμοδιότητας του διοικητικού οργάνου που εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση και δεν προχώρησε στην εξέταση των υπόλοιπων νομικών ισχυρισμών που προέβαλε ο αιτητής.

Συνοψίζοντας τα όσα έχουν επεξηγηθεί, στην περίπτωση κατά την οποία δεν υπάρχουν ενώπιον του Δικαστηρίου τα αναγκαία στοιχεία για να προχωρήσει στην ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο και το Δικαστήριο έχει σεβαστεί την Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως πριν προχωρήσει στην ακύρωση της πράξης, για αυτόν τον λόγο, δεν δεσμεύεται να προχωρήσει και να εξετάσει τους υπόλοιπους νομικούς ισχυρισμούς που ο αιτητής ήγειρε στην αίτηση ακυρώσεως του, καθώς η ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης επί ενός και μόνο λόγου αρκεί.

4. Δυνατότητα άσκησης αναθεωρητικής έφεσης από τον πρωτόδικα επιτυχόντα διάδικο, επί ακύρωσης της προσβαλλόμενης απόφασης για έναν μόνο λόγο, αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο.

4.1. Εισαγωγικά.

Επί των όσων έχουν αναπτυχθεί στα πιο πάνω κεφάλαια, το κεφάλαιο αυτό καταπιάνεται με τη δυνατότητα άσκησης αναθεωρητικής έφεσης από τον πρωτόδικα επιτυχόντα διάδικο, του οποίου η αίτηση ακυρώσεως έχει επιτύχει για ένα μόνο λόγο και αυτός είναι αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενος, για να ζητήσει όχι βέβαια ανατροπή της πρωτόδικης απόφασης αλλά εξέταση των υπόλοιπων νομικών σημείων που δεν εξετάστηκαν πρωτόδικα. Καταρχάς, στην περίπτωση κατά την οποία το πρωτόδικο Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση ακυρώσεως του αιτητή για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο νομιμότητας, το θέμα είναι ξεκάθαρο, καθώς ο διάδικος εναντίον του οποίου έχει εκδοθεί ακυρωτική απόφαση έχει το δικαίωμα έφεσης (Χαραλάμπους, 2016). Εξετάζοντας τώρα την περίπτωση όπου η αίτηση ακυρώσεως πέτυχε για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο ακυρότητας χωρίς το Πρωτόδικο Δικαστήριο να προχωρήσει στην εξέταση των υπόλοιπων νομικών λόγων που εγείρονται με την αίτηση ακυρώσεως, παρατηρείται καταρχάς ότι η προσφυγή δύναται να επιτύχει, για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο,

«η διαπίστωση ενός λογού ακυρώσεως του συνόλου της πράξεως αρκεί, ώστε να παρέλκει η εξέταση των υπόλοιπων νομικών λόγων»

^[22] Δαμιανού και Σία (MAS) LTD v. Δήμου Στροβόλου, αρ.προσφυγής 1023/96, ημερομηνίας 17/11/98.

Αρχή της Δίκαιης Δίκης και Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως

για παράβαση λόγων δημοσίας τάξεως δηλαδή, κακή συγκρότηση ή η αναρμοδιότητα του αποφασίζοντος ή γνωμοδοτήσαντος οργάνου, η μη νομότυπη δημοσίευση της πράξης και η παράλειψη λήψης της απαιτούμενης γνωμοδότησης ή κακή σύνθεση του οργάνου που αποφάσισε την προσβαλλόμενη απόφαση.

4.2. Νομολογιακή Προσέγγιση του ζητήματος.

Για τους σκοπούς του άρθρου αυτού, σε αυτό το υποκεφάλαιο θα γίνει αναφορά σε τρεις αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου με σκοπό να ερευνηθεί εάν υπάρχει η δυνατότητα να γίνει αποδεικτική άσκηση του ένδικου μέσου της έφεσης από τον επιτυχόντα αιτητή του οποίου η προσβαλλόμενη πράξη ακυρώθηκε για ένα και μόνο λόγο και αυτός είναι αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενος και να ζητήσει από το Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο να εξεταστούν οι υπόλοιποι λόγοι ακυρότητας που δεν εξετάστηκαν Πρωτόδικα.

Καταρχάς, η πρόσφατη νομολογία του Ανωτάτου Δικαστηρίου, αναγνωρίζει το δικαίωμα καταχώρησης έφεσης του επιτυχόντος διάδικου. Στην υπόθεση Νιόβη Παπαϊωάννου ν. Δήμου Πάφου^[23], το εφετείο επέτρεψε την άσκηση έφεσης από την επιτυχούσα αιτήτρια, που στράφηκε κατά της ακυρωτικής απόφασης, και προχώρησε στην εξέταση νομικού σημείου που δεν εξετάστηκε πρωτόδικα, αφού έκανε δεκτό τον ισχυρισμό της ότι η μη εξέταση του ζητήματος δημιουργεί δεδικασμένο στην προσφυγή και της στερεί, σε περίπτωση επανένδοσης κατά την επανεξέταση της ίδιας απόφασης, την δυνατότητα να το επαναφέρει. Πρόσθετα, στην Αναθεωρητική Έφεση, Κλαίρια Θεοδούλου κ.α ν. Κυπριακής Δημοκρατίας^[24], ασκήθηκε έφεση από την επιτυχούσα αιτήτρια και ένας από τους ισχυρισμούς που ήγειρε για γίνει δεκτή η έφεσή της ήταν κατά πόσο η επανεξέταση θα άρχιζε από το στάδιο της Συμβουλευτικής Επιτροπής, αφού το πρωτόδικο Δικαστήριο περιορίστηκε στην ακύρωση της διοικητικής πράξης μόνο επί της τελικής διαδικασίας ενώπιον της ΕΔΥ, για την οποία όμως βασίστηκε στην κρίση της

Συμβουλευτικής Επιτροπής. Η εφεσείουσα υποστήριξε πως τούτο έχει σημασία για τον λόγο ότι η πρωτόδικη απόφαση δημιουργεί δεδικασμένο και συνεπώς κατά την επανεξέταση θεωρείται νόμιμη η απόφαση επί προπαρασκευαστικού σταδίου. Το Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο έκανε δεκτή την έφεσή της και έδωσε οδηγίες για να καταχωρηθούν τα περιγράμματα.

Τέλος, αξίζει να γίνει μνεία στην υπόθεση Σωτήρης Χατζηγεωργίου ν. Κυπριακού Συμβουλίου Αναγνώρισης Σπουδών (Κ.Υ.Σ.Α.Τ.Σ)^[25], στην οποία το πρωτόδικο το Δικαστήριο ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση για τον λόγο ότι η Επιτροπή Κρίσεως, η οποία υποχρεωτικά υποβάλλει εισήγηση, δεν λειτούργησε ως συλλογικό όργανο. Ο επιτυχών αιτητής άσκησε έφεση και ζήτησε όπως εξεταστούν οι λόγοι ακυρώσεως που δεν εξετάστηκαν Πρωτόδικα. Το εφετείο δεν έκανε δεκτή την έφεση, καθώς διαπίστωσε ότι ο λόγος ακυρότητας για τον οποίο ακυρώθηκε η προσβαλλόμενη πράξη πρωτόδικα, ανατρέχει στην ρίζα της διοικητικής πράξης γεγονός που συνεπάγεται ότι δεν απομένει οτιδήποτε, προερχόμενο από την διοίκηση, που θα ήταν δυνατό να δεσμεύει τον εφεσείοντα και επομένως να αποτελέσει το αντικείμενο αναθεώρησης από το Εφετείο.

4.3. Σχόλια/ παρατηρήσεις στις προϋποθέσεις από τη νομολογία για την άσκηση αναθεωρητικής έφεσης από τον επιτυχόντα αιτητή πρωτόδικα.

Εξετάζοντας τις πιο πάνω αποφάσεις, παρατηρείται πως στην περίπτωση κατά την οποία για την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης απαιτείται προπαρασκευαστικά η συμμετοχή πολλών διοικητικών οργάνων και το πρωτόδικο Δικαστήριο αποφάσισε την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης επί προπαρασκευαστικού σταδίου, για παράδειγμα λόγο κακή συγκρότησής ή αναρμοδιότητας ή κακής σύνθεσης οργάνου που συμμετείχε προπαρασκευαστικά στην έκδοση της προσβαλλόμενης απόφασης, τότε δεν αφήνει οτιδήποτε προς εξέταση από το Δευτεροβάθμιο

«έκανε δεκτό τον ισχυρισμό της ότι, η μη εξέταση του ζητήματος, δημιουργεί δεδικασμένο στην προσφυγή και της στερεί, σε περίπτωση επανένδοσης κατά την επανεξέταση της ίδιας απόφασης, την δυνατότητα να το επαναφέρει»

[23] Νιόβη Παπαϊωάννου ν. Δήμου Πάφου, (2007) 3.Α.Α.Δ, (393).

[24] Κλαίρια Θεοδούλου κ.α ν. Κυπριακής Δημοκρατίας, (2001) 3 Α.Α.Δ. 796.

[25] Σωτήρης Χατζηγεωργίου ν. Κυπριακού Συμβουλίου Αναγνώρισης Σπουδών (Κ.Υ.Σ.Α.Τ.Σ), (2008) 3 Α.Α.Δ, 82.

Κυπριακό Διοικητικό Δίκαιο

μιο Δικαστήριο, καθώς η πρωτόδικη απόφαση ανατρέχει στη ρίζα της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης και η έφεση δεν μπορεί να γίνει δεκτή από το Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο.

Συνεπάγεται παράλληλα από τις πιο πάνω αποφάσεις ότι στην περίπτωση όπου ένα και μόνο όργανο είναι αρμόδιο για την έκδοση της ακυρωθείσας πρωτόδικα διοικητικής πράξης, τότε και πάλι δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή η έφεση καθώς η πρωτόδικη απόφαση ανατρέχει στη ρίζα της διοικητικής πράξης. Στην Αναθεωρητική Έφεση Κλαίρια Θεοδούλου κ.α ν. Κυπριακής Δημοκρατίας όπου για την έκδοση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης συμμετείχαν επί προπαρασκευαστικού σταδίου και άλλα διοικητικά όργανα, πέραν του αρμόδιου για την έκδοση της τελικής απόφαση οργάνου, καθώς αφορούσε θέση πρώτου διορισμού και προαγωγής στην ΕΔΥ, έγινε δεκτή η έφεση της επιτυχούσας πρωτόδικα αιτήτριας. Δεδομένων λοιπόν των όσων έχουν αναπτυχθεί στα πιο πάνω κεφάλαια, ενώ ο δικαστής διαθέτει τη διακριτική ευχέρεια να κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξη για έναν και μόνο λόγο αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο, χωρίς να δεσμεύεται να προβεί στην εξέταση των υπόλοιπων λόγων ακυρώσεως που εγείρονται με την αίτηση ακυρώσεως, παρατηρείται πως ο επιτυχών αιτητής, ο οποίος δεν επιδίωκε την ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο ακυρώσεως, δεν μένει άοπλος. Και τούτο διότι υπάρχει η δυνατότητα του πρωτόδικα επιτυχόντος αιτητή να ασκήσει έφεση και να ζητήσει την εξέταση των νομικών λόγων που ήγειρε πρωτόδικα, αλλά δεν εξετάστηκαν υπό τις πιο πάνω νομολογιακές προϋποθέσεις. Αυτές είναι η μη αναδρομή της ακυρωτικής πρωτόδικης απόφασης στη ρίζα της διοικητικής πράξης, η δημιουργία δεδικασμένου από την πρωτόδικη απόφαση και η πρόκληση βλάβης από τη μη ανατροπή του στον εφεσείοντα. Φαίνεται ωστόσο ότι οι πιθανότητες να γίνει δεκτή μια τέτοια έφεση, όπου η πρωτόδικη απόφαση έχει κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης για έναν μόνο λόγο ακυρώσεως, αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο, είναι περιορισμένες καθώς οι λόγοι δημοσίας τάξεως που μπορεί να είναι ο λόγος επιτυχίας της αίτησης ακυρώσεως ανατρέπουν

την ρίζα της διοικητικής πράξης. Εξαιρεση δε μπορεί να αποτελέσει η περίπτωση όπου για την έκδοση της προσβαλλόμενης πράξης συμμετείχαν προπαρασκευαστικά και άλλα διοικητικά όργανα, πέραν του τελικώς αρμόδιου διοικητικού οργάνου και το πρωτόδικο Δικαστήριο περιορίστηκε στην ακύρωση της προσβαλλόμενης πράξης επί του σημείου της τελικής απόφασης.

5. Επίλογος.

Ενόψει όλων όσων έχουν αναπτυχθεί στα πιο πάνω κεφάλαια, παρατηρείται καταρχάς πως η Αρχή της Δίκαιης Δίκης εφαρμόζεται και τηρείται σε διοικητικού δικαίου φύσεως υποθέσεις. Πρόσθετα, οι αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενοι λόγοι ακυρότητας εξετάζονται από το Δικαστήριο χωρίς να εγερθούν στην αίτηση ακυρώσεως του αιτητή και μάλιστα εξετάζονται κατά προτεραιότητα. Παρόλο δε που παρέχεται στο δικαστή η διακριτική ευχέρεια να κηρύξει την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξη για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο, που δεν ήγειρε ο αιτητής, το Δικαστήριο πρέπει σεβόμενο την Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας, στην περίπτωση όπου δεν υπάρχουν ενώπιόν του τα αναγκαία στοιχεία ή με δική του αυτεπάγγελτη έρευνα έχει εντοπίσει ότι δύναται η προσβαλλόμενη απόφαση να πάσχει για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο, πρέπει να ενημερώσει τους διαδίκους να λάβουν γνώση του συγκεκριμένου νομικού ζητήματος για να θέσουν τις απόψεις και ισχυρισμούς τους. Αλλιώς παραβιάζεται η Αρχή της Δίκαιης Δίκης, στην οποία ενσωματώνεται νομολογιακά η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως ή Αρχή της Αντιμωλίας. Στην περίπτωση κατά την οποία το δικαστήριο εντόπισε ότι η προσβαλλόμενη διοικητική πράξη πάσχει για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο ακυρότητας και σεβάστηκε την Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως, δεν δεσμεύεται να προβεί στην εξέταση των υπόλοιπων νομικών ισχυρισμών ηγέρθηκαν με την αίτηση ακυρώσεως. Συνεπώς, όταν το Δικαστήριο αιτιολόγησε την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξη επί ενός μόνο λόγου ακυρώσεως και αυτός είναι αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενος, υπάρχει όπως, αναπτύχθηκε, η δυνατότητα καταχώρησης έφεσης από τον επιτυχόντα πρωτόδικα αιτητή, υπό τις πιο πάνω μέχρι

«πως στην περίπτωση όπου ένα και μόνο όργανο είναι αρμόδιο για την έκδοση της ακυρωθείσας πρωτόδικα διοικητικής πράξης, τότε και πάλι δεν μπορεί να γίνει δεκτή η έφεση»

Αρχή της Δίκαιης Δίκης και Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως

σήμερα νομολογικές προϋποθέσεις. Το ζήτημα, άρα δεν εντοπίζεται στην ευχέρεια του δικαστηρίου να αποφασίσει την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο, καθώς η Αρχή της Εκατέρωθεν Ακροάσεως διασφαλίζει πως πριν το Δικαστήριο προχωρήσει στην ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο λόγο ακυρώσεως, που το Δικαστήριο έχει εντοπίσει με δική του αυτεπάγγελτη έρευνα, οι διάδικοι ακούστηκαν και εξέφρασαν τις απόψεις τους.

Το ζήτημα εντοπίζεται όταν το Δικαστήριο επικεντρώνεται και αιτιολογεί την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης επί ενός μόνο λόγου ακυρώσεως αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενου. Τούτο διότι αυτό η επιτυχία της προσφυγής για αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο σημαίνει ότι ο λόγος αυτός ήταν δημοσίας τάξεως. Οι λόγοι αυτοί αφορούν τη νόμιμη διαδικασία παραγωγής της διοικητικής απόφασης και ανατρέχουν στη ρίζα της διοικητικής απόφασης. Συνεπάγεται πως υπό τις πιο πάνω νομολογιακές προϋποθέσεις, οι πιθανότητες να γίνει δεκτή μία τέτοια έφεση είναι περιορισμένες. Παρόλα αυτά, δεν μπορεί να θεωρηθεί καταδικαστέα εκ των προτέρων μια τέτοια προσπάθεια για καταχώρηση εφέσεως καθώς στην περίπτωση που οι απορριφθέντες λόγοι διαμόρφωσαν δεδικασμένο το οποίο επηρεάζει επιβλαβώς τον επιτυχόντα αιτητή μπορεί να γίνει δεκτή μια τέτοια έφεση από το Δευτεροβάθμιο Δικαστήριο. Συνεπώς, μπορεί να λεχθεί πως παρόλο που παρέχεται η δυνατότητα στο επιτυχόντα αιτητή να ασκήσει έφεση, υπό τις πιο πάνω νομολογιακές προϋποθέσεις, ο επιτυχών αιτητής, πρέπει να αναμένει την απόφαση του Δευτεροβάθμιου Δικαστηρίου, γεγονός που σημαίνει πως για να δικαιωθεί ουσιαστικά ο αιτητής και να «αρθεί» η βλάβη που έχει δημιουργηθεί δυνάμει του δεδικασμένου της πρωτόδικης απόφασης, ο αιτητής πρέπει αναμένει την εκδίκαση της υπόθεσης του κατ'έφεση. Εάν επομένως η αιτιολογία επί των διοικητικών αποφάσεων δεν περιοριζόταν επί ενός και μόνο νομικού σημείου, αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενου ή αν ακόμη η αιτιολογία των Πρωτόδικων Διοικητικών Δικαστηρίων απέβλεπε στην άρση της βλάβης του επιτυχόντος αιτητή, θα επιτυγχάνονταν καλύτερη και ταχύτερη απονομή της

δικαιοσύνης καθώς και πιο πρακτική διασφάλιση των εγγυήσεων των Αρχών την Δίκαιης Δίκης.

.....

«Το ζήτημα εντοπίζεται όταν το Δικαστήριο επικεντρώνεται και αιτιολογεί την ακύρωση της προσβαλλόμενης διοικητικής πράξης επί ενός μόνο λόγου ακυρώσεως αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενου»